

SIONULU ROMANESCU

fóia besericésca, literaria si scolastica.

Vien'a,

1. Decembre
1866.

Sionulu rom. ese de dóue ori pre luna, in l. si 15. a lunei, cuprindendu o cóla si diumetate. Pretiulu pre unu anu e 4 fl. v. a., pre diumetate de anu 2 fl. v. a. Pentru tiere afara de Austri'a se mai adauge portulu postal.

Nu

23

Prenumerarea se face la redactiune in seminariulu gr. c. centralu din Vien'a (Schönlaterngasse Nr. 10), si la p. t. domni corespondinti. Tóte epistolele sunt de a se tramite la redactiune francate. Corespondintiele nepublicate se voru arde. Scrisori anonime nu se primescu.

Anulu

II.

CUPRINSULU: Creatiunea fácia cu scientiele naturali (urmare.) — Instructiunea. — Estrasu dintr'unu cerculariu metrop. datu in interesulu scóloru popularie gr. c. — Parere individuala in caus'a proieptatei academie de drepturi romana. — Corespondintie: Bertanu (sinodu tractualu si conferintie in-ventiatoresci). Clusiu (starea institutiunei religiose a tenerimei rom. din gimnasiulu r. cat). Nasedu (resrefutarea pretinsului mecanismu in gimnasiu) — Amvonulu: Coruptiunea morala a tenerimei (predica pre serbatórea conceptiunei nepatate a preacuratei vergure Mar'a). — Literatura: „Istori'a beser.“ scrisa de br. A. Siagun'a (recensiune urm.) — Ochire prin lumea politica. — Varietáti.

Creatiunea

fácia cu scientiele naturali.

(urmare.)

Se cercámu, ce díce textulu creatiunei cu privire la opulu dílei a dóu'a. Óre nu vomu aflá acolo ce-va in-contr'a scientieloru naturali?

In v. 6 cetimu: „*Si a dísu Ddieu se se faca taría intre apa, si se fia despartíndu apa de apa*“. Sub taría n'avemu alta ce-va de a intielege, decátu atmosfer'a, a carei'a formare noi ni o cugetámu asia: cá caldur'a, carea s'a produsu din materi'a cea luminósa, a causatu, ca una parte mare din ap'a, ce inpresorá pamentulu, se evaporedie si se se radice in susu in forma de aeru apatosu, parte subtíre, parte greu. Déca vomu cautá acumu la ceea ce invétia scientiele naturali cu privire la opulu creatiunei din diu'a a dóu'a, vomu vedé, cá aceea se unesce cu ceea ce díce scriptur'a. Scientiele cele naturali dícu, cá starea cea focósa a globului pamentului a produsu vapori caldi, cari s'au suitu in susu. Cine ar poté aflá ací contradícere intre scriptura si scientiele naturali, dupa-ce sub apele cele deasupr'a si scriptur'a in psalmi intielege nuorii, si asiadar vapori? —

Ca se fimu scurti, se amintimu inca numai opulu creatiunei dílei a 4., unde maicuséma se silesco in-pumnatorii s. scripture a aflá contradícere intre acést'a si intre scientiele naturali.

S. Scriptura díce, cá in diu'a a patr'a s'a datu sórelui, lunei si steleloru nu esistinti'a (precumu s'a cugetatu adeseori in-contr'a usului vorbirei, a sintacsului si a necsului; cáci corpurile cele ceresci au esistatu inca mainainte de formarea de acumu a pamentului, de atunci, candu a facutu Ddieu totu universulu), ci li s'a datu numai relatiunea cea esterna fácia cu pamentulu, atátu incátu e pentru lumin'a loru ca luminatori, cátu si incátu e pentru cursulu loru ca mesuratori de tempuri ¹⁾. Acumu déca scientiele naturali invétia, cumca in diu'a secu periodulu alu patruea la dispunera ddiésca a spartu sórele, cel'a ce s'a formatu deodata cu pamentulu, velulu acel'a de vapori, carele-i impedecá radiele cele destinate spre a luminá si incaldí, ca se nu póta petrunde la pamentu: care omu cu minte va aflá contradícere intre enararea santei scripture si scientiele

naturali? — Póte va díce cine-va ací, cumca Moise aréta nescientia, candu amintesce de doi luminatori mari, intielegundu sub acei'a sórele si lun'a, cáci lun'a e cu multu mai mica decátu alte corpuri ceresci. Déca inse s. scriptura se esprima asia, aceea e dísa incátu in ad-veru asia se pare, cá dupa sóre lun'a e mai mare; cáci s. scriptura se acomodédia dupa parerea ómeniloru, precumu a observatu-o acést'a s. Tom'a dícundu: „Secundum opinionem populi loquitur scriptura“ ¹⁾, si nu ne invétia scientie naturali.

VII. Se trecemu acumu la teoriéle formarei pamentului si se cercámu, ce avemu de a tiené despre ele din punctu-de-vedere biblicu?

Dupa parerea geologiloru pamentulu dintru antáiu a fostu fluidu, si inca, celu puçinu dupacumu voiescu cei mai multi, a fostu in stare fluida-focósa. Unii mergu si mai departe si credu, cá starei fluide-focóse a pamentului i-a precesu o alta stare in forma de gazu seu vaporu. Ba unii au tienutu, cumca tóte materiele, din cari stá totu universulu si corpurile cele nenumerate ceresci, dintru antáiu au formatu o mare immense de atomi, unu gazu finu, ce impleá totu spatiulu lumei, o lume de gazu de o temperatura fórte inalta, prin care s'au potutu tiené in spatiulu celu rece alu lumei in stare gazotica intr'unu periodu lungu de tempu. Teori'a acést'a o-a invetiatu antáiu Cantu, dupa aceea astronomulu francescu Laplace s'a silitu scientificamente a o demustrá, — Mainainte de a vedé, ce avemu de a tiené despre ea din punctu-de-vedere biblicu, se vedemu istori'a formarei corpuriloru ceresci, si asia si a pamentului, dupa teori'a acést'a.

Dupa teori'a acést'a recél'a spatiului lumei a facutu, de lumea cea de gazu, recindu-se continuu, a inceputu a se contrage. Atomii acesti'a afara de aceea, cá se contrageáu in urm'a recei spatiului lumei, au mai avutu si aceea proprietate, de se misicáu in giurulu unoru puncte centrali anumite. Condensandu-se neincetatu lumea cea de gazu, s'a prefacutu intr'unu feliu de negura, carea firesce n'a mai cuprinsu spatiulu de mainainte, ci unu spatiu cu atátu mai micu, cu cátu inaintá condensarea mai tare. Probabile, cá si negur'a acést'a n'a formatu numai o masa singuratica, ci, dupa punctele cele centrali ale misicarcii atomiloru, mai multe globuri de negura, inceputurile a loru mai multe sistemuri de lumi.

1) Jahn. bibl. Archäologie, part. I. tom. I. pag. 22.

1) S. Thom. Aquin. Summae I. 2. q. 98. art. 3. ad 2.

Óre mistica-se aceste tóte in giurulu unui corpu cerescu ca in giurulu unui punctu centrale comune, seau este de a se luá unu punctu de greutate ideale între 2 sori principali ori într'o grupa de stele pentru intregulu sistemul alu lumii, e inca dubiu între perscrutatori. Fiacare din globurile aceste de negura se condensá necontenitu. Inse fiendca rotatiunea loru stá dintr'o invertire in giurulu osiei, si asia fiendca rotatiunea aceea pentru partile singuratice ale corpului de negura cu atât'a erá mai rapede, cu câtu eráu acele mai departe situate de la osia (mai rápede dar la ecvatoriu), de aceea partile mai puçinu resistátorie între amendoi polii s'au contrasú, ear la ecvatoriu cu atât'a mai tare s'au estinsu, asia câtu din globulu de negura s'a facutu unu discu globicu, de la a carui'a margine, inaintandu condensarea si fiendu diversa si rapediunea, s'a desfacutu unu cercu, dupa aceea altulu, si asia mai incolo, pana ce au dobanditu corpurile o condensatiune, carea a facutu neposibile despartirile mai departe ale cercurilor din disculu celu globicu. Cercurile aceste tóte au avutu asemenea sórte. Ele s'au invertitu in directiunea si departarea de pana aci in giurulu corpului, din carele s'au despartitu, ear prin condensare s'au totu contrasú, in urma s'au prefacutu in globuri, cari s'au invertitu in giurulu corpurilor aceluor principali, din cari s'au produsu, si inca in aceea cale, carea o-au luatu si ca cercuri. Din globurile aceste ear s'au despartitu unulu seau mai multe cercuri, cari totu prin aceleasi graduri de formatiune au trecutu.

Unulu dintre globurile aceste de negura a fostu si sistemulu nostru solariu. Din fluidulu celu originale s'au despartitu in urm'a mistecarei rotátorie planetii pre incetu: mai antáiu planetulu celu mai dinafara, Neptunu, in urma Mercuriu; totusi partea cea mai mare a masei a remasu, si condensandu-se s'a prefacutu in corpu sórelui nostru. Din pamentulu nostru s'a despartitu numai unu cercu, carele s'a prefacutu in lun'a nostra. Iupiteru dincontr'a si Uranu au câte 4, ear Neptunu numai o luna, Saturnu 8.

Pana se intempláu aceste, la tóte corpurile aceste inaintá condensarea in continuu, si precumu celealalte corpuri, asia si pamentulu nostru pre incetu a trecutu din stare gazotica si negurósa in stare solida, mai deaprópe fluida-focósa. Pamentulu dar a fostu unu globu focosu, o masa topita, de o asia mare caldura, câtu o multíme mare de materia pamentósa incungiurá inca corpu celu focosu in forma de vaporu, si numai dupa-ce a inaintatu recél'a si mai tare, s'a potutu asiedia diosu. Globulu acest'a s'a recitu din ce in ce mai tare in spatiulu celu rece alu lumii, mai curundu pre suprefacia, unde s'a formatu pre incetu o cója solida, carea in urma inca si-a pierdutu caldur'a, asia câtu pamentulu inafara aretá a corpu intunecosu, care-si primia lumin'a de la sóre. De aci incolo s'au inceputu revolutiunile pamentului, cari le a causatu contragerea neegale in procesulu recirei pamentului. Cój'a cea dej'a intiepenita se mai totu contrageá, din care au urmatu crepature in dins'a, precandu corpu celu fluidu alu pamentului se contrageá in mesura mai mare, din care ar fi trebuitu se urmedie unu locu golu între cój'a si între corpu fluidu alu pamentului. Inse cój'a cea multiplu crepata s'a asiediatu in diosu, si s'au inaltiatu ear in susu mase topite. Dupá aceste ear a urmatu intiepenire, si apoi ear rumperi si spargeré de cój'a de pamentu, care cója a pamentului in unele casuri ca aceste n'a potutu

luá suprafacia plana, ci neplana, seau s'au produsu muntii si vâile cele de antáiu.

Celu mai momentosu punctu de întórcere in istori'a pamentului e acel'a, candu pamentulu intr'atát'a s'a recitu, câtu ap'a din atmosfera s'a potutu lasá in diosu, dintru antáiu numai ca ear se se prefaca in vaporu pre suprefacia cea calda a pamentului, dupa aceea totu mai multa, pana-ce in urma s'a acoperitu totu pamentulu cu o mare de apa, din carea se vedeáu celu multu unele insule mici, culmile muntiloru celoru de antáiu; cá fiendca cój'a cea inca subtire a pamentului se siliá a se alipí de mediulu pamentului si nece nu poteá face opunere mare eruptiuniloru interne, de aceea revolutiunile nu eráu destulu de puternice ca se produca munti inalti, precumu s'a intemplatu acést'a mai tardiu, candu opunerea acést'a a fostu mai puternica si prelanga acést'a ap'a, prin foculu internu prefacandu-se in vaporu, a potutu jocá rola insemnata.¹⁾

Se punemu acumu, cá teori'a acést'a a formarei pamentului ar fi inaintea unui teologu, ca se si-dee parerea despre ea, — nu se spuna, cá óre scientificamente póte-se concede, ci cá crede elu, cumca o teori'a ca acést'a se póte statorí, fóra de a vení in conflictu cu scriptur'a? Seau se fimu mai practici, se punemu, cumca teori'a acést'a i s'ar púne unui teologu inainte spre a decide, óre póte-i-se dá aprobare basericéscá unei cărti, in carea se afla teori'a acést'a, nu pentrucá se se arete, cá óre cuprinsulu ei adevveratu e seau ba, ci cá nu e incontr'a invetiaturei basericéscé. Asia cugetu, cá teologulu, déca e cu minte, va aprobá o carte ca aceea, pentrucá in teori'a amintita nu e nemicu, ce s'ar poté numí temerariu. Cu privire la formarea pamentului invétia scriptur'a si prin urmare si baseric'a: a) cumca pamentulu nu e eternu; b) cumca si-are caus'a esistintiei sale in Ddieu, s'a facutu prin voi'a lui Domnedieu; c) cumca modulu esistintiei sale corespunde ideei si voiei lui Domnedieu; déca dar a trecutu prin deosebite procese de formatiune, aceea s'a intemplatu amesuratu voiei lui Ddieu. Aceste 3 adevveruri dogmatece nu suntu espresu recunoscute in teori'a amintita; inse totusi prin aceea, cá nu se recunoscú espresu, nu se néga, si i-se potu alaturá, fóra de a se alterá prin aceea.

Trei întrebári au remasu neresolvite: De unde e materi'a prima, prin a carei'a desvoltare s'a produsu pamentulu? De unde vine aceea, cá materi'a prima n'a remasu in starea ei cea primitiva? De unde a venitu lovitur'a cea de antáia, carea s'a datu schimbariloru celoru multe in formarea pamentului, si cumu a venitu in materia poterea de a se desvoltá? Resolvirea întrebáriloru acestor'a nu se tiene de sfer'a geologice, dar déca se voru resolví întrebáriloru aceste bine, atunci teori'a amintita ar suná asia: Domnedieu a produsu dintru'ntáiu o amestecatura de materia in forma de gazu, carea a fostu in stare sub unele conditiuni anumite a trece prin deosebite procese de formatiune; Domnedieu a voitu, ca conditiunile aceste se se implinésca, si asia dupa voi'a lui Ddieu prin influinti'a poteriloru naturrei create de Ddieu si puse in lucrare materi'a cea primitiva, creata de Ddieu, in decursulu unui tempu mai indelungatu s'a prefacutu in pamentulu nostru. — Aceste se unescu deplinu cu cele ce le dice Moise; cá déca Moise dice: „Intru'nceptu a facutu Ddieu ceriulu si pamentulu,“ cu aceea elu numai aceea invétia, cumca lumea nu e eterna, si cá e facuta de Ddieu, ear despre

¹⁾ Katholik, fóia basericéscá germ. a. 1866.

aceea nu dice nemic'a, cà in ce modu o-a facutu Ddieu. Déca Moise dice: „Si a dîsu Ddieu se fia lumina; si cà a despartîtu Ddieu ap'a; si eara-si, cà Domnedieu a dîsu se se arete uscatulu scl.,“ cuventele aceste remanu deplinu adeverate si déca vomu luá, cumca in decursulu deosebitelu procesuri de formatiune, intemperate dupa voi'a lui Domnedieu si causate prin poterile naturali create si conduse de Ddieu, intr'unu tempu determinatu din partea lui Ddieu s'a aretatu lumin'a, despartîrea apei, si despartîrea uscatului de apa. In urma déca Moise dice, cà in 6 dîle s'a facutu cerulu si pamentulu, acést'a, precumu amu vedintu, nu ne opresce a luá milióne de ani ca tempu alu procesuriloru formatiunei pamentului ¹⁾.

Teorîa amintita si alte asemenea teorîe geologice suntu dar din punctu-de-vedere teologicu fóra de prepusu. De Luc si Ampere de esemplu, cari au invetiatu asemenea teorîa, au fostu crestini buni; ear invetiátulu iesuitu romanu Pianciani ²⁾ a adoptatu in cele esintiali teorîa lui Laplace, si numai din cause fisice a cugetatu a fi de lipsa a se modificá ce-va in ea.

(finea va urmá.)

Gavr. Popu,

prof. de s. scriptura.

Instructiunea.

In numerii 11 si 13 ai „Sionului rom.“ desvoltarâmu, ce e omulu si cumu trebuie nobilitatu spiretulu, anim'a si tóte sentiementele aceluasi prin educatiune. Repetiescu denou: prin educatiune trebuie puse in misi-care poterile, ce se afla ascunse in omu, cari intru inceputu suntu in neactivitate, cásî cuprinse de unu somnu; aceste trebuie desvoltate si asia conduse, ca tóte dinpreuna se conlucre in armonía buna spre ajungerea scopului tempurale si eternu. → J.R. 19. 2

Acumu ne vine intrebarea: care e chiamarea omului preste totu? Chiamarea cea mai inalta a omului e cunóscerea lui Domnedieu si a voiei lui celei sante, carea ni s'a descoperitu nóue; ca cunoscundu omulu legile domnediesci, se scia viatiuí dupa acestea, spre a devení astfelu cive activu si folositoriu patriei si natiunei sale si preste totu societatei omenesci. De ací urmédia, cà omulu trebuie se invetie, si se invetie inca din fraged'a pruncía incependu. — Dar cumu se invetie omulu? Póte clu óre de sine aflá adevéru perfectu? Ba nu, omulu de sine lasatu nu póte insu-si cumu se cade aflá legile fericitatórie ale viatiei, va-se-dîca scientiele, déca ar si fi dotatu cu talentele cele mai emininte; deórace aceste inca se debilitédia cu totul, déca nu voru fi cultivate, precumu vediurâmu in numerii amintiti. Scientiele se potu inse adauge omului prin altulu, in urm'a carei'a noi ne potemu insusí scientiele de la altii. *A fi cui-va intru ajutoriu, ca acel'a-si se-si castige scientie si activitate*, se dice „a instruí“.

Cumu trebuie se fia instructiunea?

Inainte de a responde la acést'a intrebare trebuie se cunóscemu scopulu instructiunei. — Scól'a (cu carea e inpreunata instructiunea) stà intre familia si viati'a publica; ea trebuie se edifice puntea, carea conduce pre omu din sinulu familiei in viati'a publica, încátu trebuie se ajute pre omu, ca acést'a se fia in stare a se ajutá pre sine insu-si. Scól'a trebuie se conduca

tenerimea la viati'a activa in baserica si statu, la frie'a ddieésca, la moralitate si spre a fi cetatianu bunu si activu; deci trebuie se iee in consideratiune trei direptiuni principali ale viatiei, ca omulu se póta devení a) membru basericeii seau clerului seu, b) cetatianu statului, c) conlucretoriu órescicarei profesiuni. Spre ajungerea acestor'a e de lipsa, ca scól'a 1) ajudandu tenerimea, se o conduca spre o viati'a religiósá; 2) se-i desvólte si cultivedie cunoscintiele si se o provédia cu atát'a scientia, càta pretinde viati'a intru unu statu civilisatu; 3) se-i insuffle placere càtra lucru, activitate, pacientia, ordine, curatienia si moderatiune, spre a-si insusí umilinti'a receruta si tóte acele virtuti, cari conduc pre omu spre a fi sinceru fidelu chiamarei sale, deórace tóte acestea i-suntu necesarie omului, indata-ce voiesce a fi cetatianu si crestinu bunu.

Aceste postulate inse numai atunci le póte inplini scól'a cu acuratétia, déca acést'a va fi *instituto de instructiune si educatiune* totdeodata. Instructiunea dà discipulului acea scientia, de carea elu are trebuintia ca de fundamentu generalu pentru viati'a cetatianésca si morale; educandu scól'a influintiédia asup'a viatiei prin spiritu, carele o insufletiesce.

La tóte obieptele si pre tóte gradurile *instructiunea trebuie se fia educatória*. Nu e iertatu, ca instructoriulu se conlucre numai unilateralmente spre desvoltarea pruncului; va-se-dîca nu e iertatu se nesuésca singuru intru aceea, ca discipulii sei se-si castige scientie numai, ci se influintiedie si asup'a sentiementeloru spirituali ale acelorasi, cari sentiemente are se le desvolte. — Deci e a se deosebí unu scopu duplu alu instructiunei: *scopulu materiale* si celu *formale*. Scopulu materiale se ajunge prin invetiarea obiepteloru respective, ce se propunu in scóla, asia: religiune, citire, matematica, exercitie limbistice, scrisóre etc. Scól'a inse trebuie se conlucre si la cultivarea toturoru poteriloru spirituali ale pruncului, cari suntu: *poterea cugetatória*, *representativa*, *observatória* si *ratiunea*; trebuie se-i indepreptiedie aplecárile sensuali, se-i intarésca conscienti'a si se-lu conduca la acea perfectiune, ca se-si póta esprime corectu tóte sentiementele prin vorba seau limba si prin fapte amesurate. Acést'a ar fi scopulu formale.

Docintele totdeun'a trebuie se aiba inaintea ochiloru, cà are de a face cu fientie ratiunale, cari sciu cugetá de sine; deunde instructiunea are se fia acomodata ratiunei, si nu e iertatu se se degradedie la metodulu acél'a, pre carele Francii lu-numescu „dressure“; va-se-dîca totu ce e a se invetiá in scóla din partea teneriloru, se nu le invetie numai de rostu din carte, imitandu ca moim'a si recitandu regulele seci, numai pentrucà asia stà in carte, sciti, Domniloru Profesori si Docinti, ca papagaiulu (psittacus). Nu asia, Domniloru! Nu inadusíti spiritulu setosu de scientie alu tenerului fragedu cu memorisarea litereloru móрте, cari suntu rezultatele cugetarei straine, deórace si elu scie cugetá liberu, scie aflá si elu regulele necesarie, numai se-i fia profesoriulu intru ajutoriu. Asia d. e. déca voiesce a propune tabel'a inmultirei, se nu dîca numai: „odata unu totu unu, de dóue ori doi e patru etc. invétia-le de rostu din carte!“ precumu sciu cà se intempla; ei se propuna asia, càtu insu-si prunculu prin cugetare se afle, càtu e 2 × 2 etc., si insusi se se convinga, casí cumu ar prinde cu man'a adevéru. — Acést'a ar fi se se faca cãm asia:

Docintele trage cu cret'a o trasura pre tabla si dice: De câte ori am facutu eu o trasura pre tabla? prunculu de securu va responde „odata“. Câte trasuri-su pre ta-

¹⁾ Reusch Bibel und Natur. Zweite Auflage 1866.

²⁾ Cosmogonia pag. 63.

bla? Cătu e dar odata unu? Dupa aceea iea exemple si mai practice, intrebându: Câte capete ai tu? De câte ori ai tu unu capu? Numesce obiepte, cari aici in scóla se afla numai câte odata! De câte ori se afla aici o tabla? Câte table-su aici in scóla? Cătu e dar odata o tabla? Cătu e odata unu? Prunculu de securu va responde: „odata unu e unu“. Docintele scrie respunsulu scolarului pre tabla $1 \times 1 = 1$, si dîce: eu voiu scrie, ce ai dîsu tu, pre tabla, ca se nu uitămu. Cetiti cu totii ce-i scrisu pre tabla! — Dupacea mai trage docintele una trasura sub cea precedinta si dîce: De câte ori se afla acumu aci câte o trasura? Câte-su tóte la-olalta? Cătu e dar de dóue ori un'a trasura? Déca o péra cósta unu cr., câte pere vei capetá tu de doi cruceri? De câte ori e 2 mai mare ca unu? Tu ai o carte, Ninc'a are un'a, de câte ori aveti ambii câte o carte? Si câte càrti aveti ambii la-olalta? Cătu e dar de dóue ori unu? Docintele scrie respunsulu pre tabla, ca mai susu, $2 \times 1 = 2$. De câte ori ai tu doi ochi? Odata doi ochi câti ochi-su? Cătu e dar odata doi? Docintele scrie respunsulu, ca mainainte, si lasa se cetésca scolarii cu totii ce s'a scrisu, $1 \times 2 = 2$. — Acumu mai trage docintele dóue trasuri langa olalta, sub acestea alte dóue, si dîce: Eu amu facutu aici 2 trasuri, sub acestea alte dóue, câte trasuri su tóte la-olalta? De câte ori stau aici câte dóue trasuri? Cătu e dar de dóue ori dóue trasuri? Câte mani ai tu N. ? Cate mani are A. ? De câte ori dóue mani aveti ambii? Si câte mani aveti ambii la-olalta? Cătu e de dóue ori dóue mani? Cătu e dar de dóue ori 2? Docintele scrie $2 \times 2 = 4$; si lasa a se cetí; — asia se continua cu mai multe exemple, cătu se póte intru o óra, din tabel'a inmultírei. In urma dîce: Scoteti-ve tablutiile de mana si ve insemnati ce-i scrisu pre tabla, unulu dictédia! Dupa-ce au scrisu cu totii, dîce docintele: Care dintre voi mi-va scí recitá de rostu ce a-ti scrisu? Cei mai multi de securu voru scí totu, deórace ei insii au aflatu numerii respectivi. In urma le demanda docintele, ca a casa se scria acestea pre chartia si in ór'a urmatória se-le aduca ca ocupatiune domestica. Cine e acel'a, carele mi va scí descrie bucurí'a, ce o semtu pruncii, vediendu, cà ei de sine au aflatu regulele inmultírei, si cà docintele au scrisu pre tabla rezultatulu cugetarei lor? care cumu va mierge acasa, abia apuca se spuna la parinti, cà cutare numeru elu l'a aflatu, ear dupa amédia-di cu sete va mierge la scóla se mai afle ce-va nou, fiendca prunculu in crudele sale teneretie de nemic'a se bucura mai tare, ca de ope-ratulu seu propriu. —

De aici apoi de sine nrmédia folosulu celu mare, cà pruncii voru scí caus'a pentru-ce e d. e. de dóue ori doi chiaru 4 si nu 3 ori 5? Mai incolo se dedáu a cugetá de sine, si cele astfeliu invetiate nu le uita usioru, ear déca le-aru uitá, in casu de lipsa ear le va scí aflá prin cugetare; precandu déca le va invetiá aceste si altele din carte numai teoretice, apoi dupa cât'va tempu, déca voiesci se-ti respunda adevverulu, dàl cartea in mana, cà elu numai pre carte scie mierge, ear cugetá nu; ear déca lu-vei intrebá, pentru-ce e de 2 ori $2 = 4$? elu ti-va responde: „asia-i in carte“, fóra de a-ti scí demustrá, cà pentru-ce e chiaru 4 si nu 5. In urma e de insemnatu, cà déca se va folosí docintele de metodulu practic u aretatú mai susu in puçine exemple, scolarii voru invetiá mai cu placere, emulandu unii cu altii, si greutate nu voru sentí, fiendca si-castiga scientiele pre neobservate discúrându cu docintele; ear cei mai puçinu talentati inca voru poté face progresu, fiendu sprigio-

niti intru desvoltarea talenteloru prin docinte; precandu teori'a séca intuneca si talentele cele mai emininte si inadusiesce spiretulu fragedu, ma lu-nemicesce cu totulu.

Prag'a, in Noembre 1866.

Stefanu Popu.

Estrasu

dintru unu cerculariu metropolitanu

(datu in urm'a indemnării guvernului reg. transilv. in interesulu scóleloru populare gr. e. la clerulu subordinatu, sub nru. 614—1866).

... Spre organisarea stării scóleloru comunali preste totu

a) Vei staruí inainte de tóte cu contielegerea jude-lui cercuale respectivu, ca in fiacare comuna, unde inca nu se afla, se se organisadie câte o eforia scolastica câte din 5 pana in 7 membri, intre cari paroculu localu se fia presiedinte si inspectorulu scolariu civilu netrecutu ca membru, eara ceialalti membri se fia din fruntasii comunei si anumitu din curatorii besericesci, ori si din altii, cari aru fi mai apti, si acestei eforie se se incriédia in corpore si dupa prescise anumitu: redicarea, repararea si tienerea in ordine corespundietória a scólei, si se se insarcinedie cu administrarea tuturor capitalieloru si realitatiloru misícatorie si nemisícatorie, ce se tienu de proprietatea scólei si de fondulu de provisiune a docintelui; totu acést'a se dispuna si priveghiedie despre scóterea competintiei docintelui, si va se fia detórie a si ratiociná in corpore despre tóte capitaliele si pro-ventele destinate pentru scola si docinte.

b) De aici inainte vei pasí la opulu redicarii si repararei necesarie a scóleloru populari cu zelu mai infocatu ca orisícandu altadata, chiamandu in totu loculu in ajutoriu pre judele cercuale respectivu si lucrandu in contielegere cu acelasi, incátu sicandu te-ai aflá provocatu decàtra acel'a spre colucrare, seu candu, nepotendu insu-ti reusí, ai fi constrinsu a-i cere ajutoriulu si colucrarea. — Totusi ti-vei tiené de indreptariu generale in afacerea redicarii de scoli, ca acelea dupa potintia se se redice proprii in fiacare comuna, si acestea amesuratu impregiurariloru in comunele mai mari de spatiu si materialu mai corespundiatoriu, eara in comunele mai mici eara-si amesuratu impregiurariloru si ajunsului; la totu casulu se aiba scol'a celu puçinu 2 odaie, adeca un'a pentru scóla si alt'a pentru locuinti'a docintelui, si se fia dup'unu planu aprobatu celu puçinu de oficiulu protopopescu. Si motivulu, din care veti avé a staruí infientiarea scóleloru in fiacare comuna, este: etatea crudutia si debila deoparte, si goletatea copiiloru dealtaparte, cari nu-i lasa tomn'a si primávér'a pre venturi, tini si ploi, si iérn'a pre ninsori, venturi si frigu mare a mierge cale mai indelungata la scola in altu satu, din care cauza si pana acumu au inceputu a-se plange la acestu ordinariatu unele comune comasate cu scol'a incontr'a neindemanarei, ce suferu din departare, si a se rogá, se li se concédia a-si redicá scoli proprie in comuna, pentrucá se nu fia constrinsi a platí afara de comuna si totusi a tiené copiii a casa fóra cătu de puçina invetiatura. — Totusi unde in cointielegere cu judele cercualu, cu paroculu si poporulu respectivu, si mai alesu la dorinti'a singurateceloru comune s'ar vedé de doritu concentrarea mai multoru comune la una scola, nu numai cà nu vei fi incontra, ci vei concurá

din tóte puterile si la infientiarea ataroru scoli concentrate. E preanaturalu, ca cu acel'a zelu si cu aceasi diligintia se-ti tieni de detorintia a esoperá, si dupa inpregiurari a colucrá la esoperarea de fundu internu pentru scola, unde scolarii se se deprindia in pomaritu, seau si a unei gradine afara de scola, carea se se pota aplicá spre acestu scopu.

c) Despre capitalele, realitatile si orice modalitati destinate spre a redicá, repará si sustiené scolele populare, precumu si despre organizarea salariului docintiloru comunali si modalitatea scoterei si inmanuarei, ce s'ar decide, si preste totu despre orísice donatiuni testate si legate in interesulu scóleloru populari vei ingrigí si respective vei face se se duca protocolu oficiosu, si se se compuna documente fundatiunali, respective obligatorie si cãrti testamentarie donatorie etc. in câte 3 ecsemplarie subscribe de P. O. Fratía Ta, de judele cercualu si decãtra efori'a scolastica respectiva, din cari unu ecsemplariu se stee la beserec'a comunei respective, altulu la deregutori'a comunala ori de va fi lipsa la ofiolatulu comitatensu si alu treilea se se tramita la ordinariatulu metropolitanu pentru archivu.

d) Totu cu asemenea activitate si zelu vei esoperá si respective pune pasii de lipsa si colucrá la organizarea de salarie câtu mai corespundietorie pentru docintii comunali, combinandu lucrulu asia, încãtu salariile se se compuna in bani, si unde ar cere inlesnirea si in naturalie, si in comunele mari, unde numerulu si progresulu copiiloru involva lips'a de a face despartiamente, prelanga prevederea onesta a unui docinte primariu se ésa competintia si pentru unulu secundariu; in celealalte scoli din comunele de midilocu se se provédia câte unu docinte, dupa inpregiurari in bani si in naturalie ori in un'a specia din acestea doue in modu corespundietoriu; precandu in comunele mici, ce s'aru resolvá a-si redicá si tiené scola de sine, pentru mai usior'a prevedere a docintelui cu salariu dupa potintia amesuratu vei staruí, ca se se concentredie intr'un'a persona locurile de cantore si de docinte si se se puna numai individi de acei'a, cari voru poté corespunde in ambe respectele.

e) Cu premisele asemenea demna de tota ingrigirea P. O. Fratíei Tale vei tiené si frecventarea diliginta a scoleloru poporali pre totu tempulu prescisu prin ordinatiunea locutienintiala de 13 Maiu 1866 nr. 6813/776 si adeca din 1. Noem. pana in ultim'a Augustu, si unde credintiosii nostri, orbiti de nepreceperea binelui filoru sei, nu s'aru poté induplecá prin consultarile intiepte ale P. O. Fratíei Tale si a parocului respectivu, nu vei intardíá a face pasii de lipsa la deregutori'a politica concerninta pentru astringerea ataroru parinti nedemni de acestu nume si neapti spre misiunea sa, amesuratu ordenatiunei locutienintiale cu datu 13 Mai 1856 nr. 6813/776, carea dictédia pedépsa banala asupr'a parintiloru, ce nu voescu a-si dá copiii la scola. Deunde pentru tienerea in evidintia a frecventarii scoleloru poporali fiacare docinte va fi datoriu a duce protocolu de frecventare numitu, dupa normativulu aclusu sub % in carele va insemná in tóte dílele de scola pre absinti si progresulu observatu de acolo la capetulu fiacarei septemane, facundu aretare parocului si inspectorulu scolariu comunalu, cari se faca pasii de lipsa pentru frecventarea mai acurata, ori in casu de lipsa se se faca aretare despre acést'a la locurile competinte.

(Va urmá.)

Parere individuala in caus'a proieptatei „academíe jur. romane“.

Domnulu redactoru alu „Gazetei Transilvaniei“ si -aprinse paie in capu, candu anim'a sa romana i-a dictatu, ca in intunereculu, ce coplesí de cât'va tempu orizontulu politicu alu natiunei romane, se propuna casí unu Faru alu sperantiei de mantuire ide'a „serbatórei de 26 Octobre si a banului natiunalu spre infientiarea unei academíe romane de drepturi“, — idea, déca nu preasalaria si in giurstarile nóstre presinti demna de serioása precumpanire si rumegare, la tóta templarea celu puçinu nestrictiósá.

Filosofi'a de casa a Romanului nóue ne sioptesce ceidreptu prin proverbulu drasticu, cumca „se nu ne bagãmu man'a in bort'a cu gauni;“ dara convingerea despre santieni'a causei din disputa nu ne dà pacé si nu ne lasa ca se nu ne respicãmu in câte-va cuvente urmatorí'a opiniune individuala despre meritulu lucrulu atinsu, — cóste-ne acést'a cutediare macaru si perichulu de a conjurá preste capulu nostru tóte desastrele, cu câte are a se luptá pentru proieptulu seu domnulu redactoru Iacobu Muresianu. —

Cumca sub constelatiunea patriei si a lumii de adi o academía de drepturi romana si unu institutu agronomicu ne sunt de lipsa ca pana de tóte dílele, care Romanu cu minte si cu anima o va trage la indoiéla? Vorb'a ar fi dara numai despre midílócele, din cari se se infientiedie si intretiena acele asiediamente.

Aici inse inainte de tóte audu dintr'o parte si din alt'a dicundu-mi-se, cà déca natiunalitãtile ardelene neromane au câte doue trei academíe juridice dotate de la statu, Romanii inca aru avé dreptu de a pretinde macaru un'a. Preaadeverutu. Ei au dreptu nedisputabilu de a pretinde un'a ca acést'a, si au si pretinsu; inse ne rogãmu, care e rezultatulu? Si óre e intre giurstarile politice si finantiali ale statului asta-di prospectu de unu resultatu mai favoritoriu in venitoriulu celu mai deaprópe, — repetímu, in venitoriulu celu mai deaprópe, càci anii popóreloru in dílele nóstre cumpanescu cu seclii de mainainte? . . . Afidatorii respunda-ne la modestele nóstre intrebãri prin fapte, cari se respíesca negur'a indoitiunei si a neincrederei in moméle depre sufletulu multu-patítu alu Romanului. Eara pana atunci nu va fi, nu va poté fi pecatu seau crima grigi'a purcésa din iubire càtra natiunea sa si proieptarea de midílóce corespundiatórie spre radicarea si inbunirea sórtei ei; nu nidecãtu proieptarea unui midílocu, carele cu puçine si usióre jerfe inpreunatu s'a doveditu si se dovedesce necontentitu la alte popóre poté-re-amu díce cà chiaru facatoriu de minuni, cumu e si midíloculu „banului natiunalu“ spre scopulu infientiarei academiei juridice si scólei agronomice romane.

Eaca inse cumu amu cugetá noi cu potintia infientiarea aceleiasi (prelanga sustienerea proieptului de a contribuí „banulu natiunalu“) inca si mai lesne si rápede:

E secretu publicu, cumca escelinti'a sa aduncu veneratulu nostru parinte metropolitu alu Albei-Iulie, Alesandru Sterc'a Siulutiu, urmandu nobilului impulsu alu iubirei natiunali si grigiei adeveratu archipastoresci a destinatu a testá pre sém'a clerului si a natiunei dominiulu seu de la Springu, cumparatu mai anu cu 85—90 miie de florini. Óre nu s'ar sentí amatulu archipastoriu aplecatu a face acea donatiune maritimósá in presinte si pentru academí'a si scól'a economica din vorba, — pentrucá estmodu atãtu capitalulu inceputu alu

proieptatoru institute se se urce rápede la o suma incuragiatória, câtu si pentrucá esemplulu splendidu se afle imitatori cu oferte analóge din partea celor'alalti preastraluciti archierei si alti fii mai cu stare ai natiunei, pana lá obololu seau banulu natiunalu alu clasei muncitórie? — — —

Escelinti'a sa prin acést'a si-ar redicá unu monumetu cu atátu mai frumosu si mai durabilu in animele Romaniloru pana la cele mai departate generatiuni, cu câtu in cercustările de fačia natiunea nóstra repetiesce pre óra si minutu vócea deósa: „Bis dat, qui cito dat;“ deórace in ipodromulu nesuintiei gintiloru càtra cultura, precandu altele inaintédia càtra meta cu pasi normali, dins'a trebue se alerge in mersu duplicatu, deca va ca se aiba parte asemenea de braviulu invingerei. Adauge, cà daruirea acelu dominiu facuta inca in viati'a preabunului archichipreotu nice n'ar fi in preunata cu atáte si asia mari datie cadiate in partea statului, ca la dincontra.

Ce s'atinge de obieptiunea, ce ni s'ar poté face la aceste din faim'a, cà acelu dominiu ar fi poté menitu de prealuminatulu daruitoriu eschisivu numai pre sém'a clerului, — aducemu numai atát'a aminte, cà clerulu romanu in totalitatea sa s'a aretatu in totu tempulu si la totu casulu cu multu mai patrioticu, decátu ca interesele sale private se le fia preferitu cand'va interesului generalu alu natiunei. Sarcin'a contriburiloru publico-natiionali si pana acumu mare parte totu elu o-a portatu. Elu si astadata va privi numai cu placere schimbarea unei intentiuni sie dintru'nceputu favoritórie, candu acea schimbare se templa din preaindreptatitulu temeiu, de a dá prim acést'a dulceti mame comune — natiunei — mai iute o garantia inca pentru esistinti'a-i demna de dins'a, pentru unu venitoriu alu ei mai fericitu.

Ast'a ne e prescurtu modest'a parere. Ea purcede din sincera convingere. Cei de alte convingeri, speràm, ne voru iertá pentru respicarea ei franca. „Hanc ultro veniam petimus, damusque vicissim.“

Dr. G. S.

Corespondintie.

Bertanu, 8 Noembre 1866.

Multu Onorate Domnule Redactoru! In interesulu publicului, carele doresce a scí totu ce numai se intempla in folosulu scóleloru nóstre, te rogu binevoiesce a dá locu si micutiei mele corespondintie intre colónele „Sionului romanescu.“

Cu ocasiunea sinodului de tómná amu fostu chiamati si docintii tractuali din partea inspectoratului scolasticu alu tractului Mediasiu-lui la o conferintia invetiatorésca, la carea in adeveru in 3 a lunei curgatórie ne-amu si aflatu cu totii in localitatile de scóla la Mediasiu, unde dupa seversira lucruriloru sinodali la 4 óre dupa prandiu on. d. Teodoru V. Bourza, carele acumu decurendu e denumitu inspectoru scolasticu tractualu in protopopiatulu nostru, adunandu-ne in giurulu domniei sale ne-a cetitu programulu conferintiei urmande pre venitóri'a di, a constituitu dintre docinti unu comitetu de 6 membri si unu notariu, apoi ne-a inpartítu pre toti docintii in 4 clase, induplecandu-ne in restempu de dóue óre a cantá cantarile de la s. liturgía in tonu armonicu. In urmatóri'a di, ce a fostu domineca in 4 Noembre, on. d. prenumitu, carele pre unu tempu neotaritu e si administratoru parohiei Mediasiu-lui, a sierbitu dinpreuna cu d. cooperatoru I. C. sant'a liturgía in pompós'a beserica locala, carea resuná de melodiele armonice ale docintiloru, si fiendu indesuita de crestini on. d. parinte T. V. B. din amvonu a rostitu o cuventare poporului, descriendu fórte

frumosu vredniciéle preotului si chiamarea dinsului, adeca ce este preotulu rónduitu de la Ddieu se fia poporului.

Dupa tóte acestea la 1 óra dupa amédia-di ne-amu adunatu cu totii in scóla, unde invitati de d. presiedinte amu cantatu „Imperate cerescu“ si apoi prin o cuventare placuta s'a deschisu siedinti'a, si ocupandu-si fiacare loculu s'au inceputu a se desbate punctele proieptate, avendu voia libera fiacare docinte a-si dá parerile sale. D. presiedinte conduse cu o maniera tactica disputarile sub decursulu conferintiei, ale carei lucrári tóte suntu inprotocolate, intre ele suntu si sprigionirea „Sionului“ din partea docintiloru si a „Amicului poporului;“ s'a obligatu d. presiedinte, cà in scurtu ne va tramite unu regulamentu scolasticu, cà va scrie la m. on. d. dr. I. Bobu, ca dupa potintia se grabésca cu tiparirea abecedarielor proieptate pentrucá se se introduca in scóle, argumentandu, cà numai prin uniformarea instructiunei si a midilócelorulu ei, prin urmare si a abecedarielor, se poté acceptá sporiulu doritu in scóle; ne-a datu de grigia, ca fiacare docinte se si-pórté oficiulu cu cea mai mare acuratétia, càci candu nici nu vomu cugetá ne va cercoetá si pe celu lenesiu lu-va dá in judecat'a comitetului docintiloru; la fiacare luna ne-a indetoratu se reportámu despre cursulu scólei, si altele. In fine gremiulu invetiatorescu a decisu cu votu unanimu, ca la midiloculu semestrului se se mai tiena o conferintia, deórace din acestea se poté culege unu folosu nespusu; intonandu-se apoi „Marire intru cei de susu lui Ddieu“ eara-si prin o cuventare din partea presiedintelui, in carea ne svatu si indemná cudeadinsulu la o viatia morala esemplaria, ferindu-ne de locurile celea necuvióse, ne a disolvatu conferinti'a; la care cuventare apoi a respunsu tenerulu docinte Ioanu Ratiu din Basn'a in nescie termini fórte protiviti, multiamindu domnului presiedinte pentru ostenecele celea intreprinse fóra pregetu, si in numele invetiatoriloru a respicatu cea mai viua multiamita esc. sale p. metropolitu si santului consistoriu, càci in tempurile aceste, vitrege pentru cerculu nostru protopopescu, ne-a rónduitu unu astfelu de barbátu grigitoriu de scólele nóstre elementari, carele pentru inflorirea loru e gat'a a se sacrificá. Sub séra la o tracta data din liberalitatea unui mediasianu mai intonandu-se vreo trei piese natiunale, ne-amu despartítu pre la ale nóstre plini de multiamita.

Zaharia Moldovanu,
docinte gr. c. in Bertanu.

Clusiu, 14 Noembre 1866.

Dupa-ce se tredí si Romanulu a cunóscce, cà ne trebuescu scoli, — càci fóra scoli nu potemu sperá inaintare, fericire si viatia, precumu individuala asia nici natiunala, — de unu tempu inéóce vediu si ici-si cóle prin diurnale câte unu articulandru fugitivu despre scóle, dar numai despre scólele poporale, pana cele mai inalte remasera chiaru uitate; ba nu intr'atátu uitate scolile, câtu mai vertosu nesuinti'a si grigi'a de a ne uitá prin scolile mai inalte gimnasiale, ca se vedemu sirguinti'a, cu carea se propunu aici studiéle, se vedemu fruptele, cari le castiga baiati nostri prin ele. Se pare cà dicemu: lasa cà avemu consiliari de scóla, si ne voru grigi ei de baiati si de sirguinti'a loru. Oh natiune, asia nu ne-vomu fericí!

Eu urmari cu atentiune in câtu-va ani liceulu rom. cat. de aici si aflai in acést'a midilóce destule, prin cari ar poté omulu sperá desvoltarea si cultura baiatiloru nostri; dar acestea remanu nefolosite, ma am observatu casuri, candu noi ne-amu trasu baiatii de la calea, pre carea si-aru fi potutu ajunge scopulu de a se desvoltá, a-si castigá scientia — póme multiamitórie dupa sudore de atáti ani — pentru viatia.

Ve voiu vorbí ce-va deocamdata numai despre religia, càci religia e unulu dintru cele mai momentóse studié; din religia suge copilulu moralitatea, carea va fundá fericirea viatiei individuali, a familiei si a natiunei, si carea fiendu neglésa va fi tóta nesuinti'a nobila fóra successu si nu ne va remané pre órele ultime nici barem o

consolare revenitória, nici barem credința indemnatoria la pacientia intru suferintie. In anii trecuti se propunea religia la studintii romani la-olalta cu cei de alte natiunalitati, si se propunea de unu profesoriu, versatu in scientia, barbatu de specialitate, carele si-a consacratu viati'a spre acestu oficiu si carele nu are alta grigia decât aceea. Venerabilulu consistoriu metrop. gr. c. castigã licenti'a de a se propune religia pentru studintii romanii in limb'a romanésca, si asia copiiloru nostri de vreo doi ani li se propune religia romanesece. Acést'a é fôrte frumosu, trebuie se ne para bine de acestu castigu, trebuie se ne sentimã órecumu multiamiti si pentru acést'a concessiune dobendimã acumu, candu asia ne e lupt'a de grea pentru limba si cu asia órginu succesu. — Dara cumu stãmu acumu cã religia? Aperc Domnedieu! Scientiele acele sublime, cari n'le intinde religia cultivarea si sadirea mantuitorieloru principie ale moralei crestine in animele cele fragede ale junimeii nostre studiósce suntu neglese intr'atãta, câtu baiatii nostri mai cà nu sciu de acestea. Dar istoria religiei? Oh de istoria besericésca nici vorba. No apoi déca stãmu asia acumu, óre nu erã mai bine se remana studintii romani acolo, de unde secerãu ce-va folósce?!

Avemã euadeveratu consiliariu de scóle, dar mari'a sa e ocupatu cu lucruri private si ale oficiului, nu ne are grigia; consistoriulu e departe, — si asia trebuie se ne uitãmu cu dorere si sange rece la abusulu, ce se face fóra picu de sfire. Au trecutú doue luni de candu se incepù cursulu scolasticu, si romanasi nostri inca n'au prinsu religia in mana, inca n'au avutu o óra de prelegere, (Se póte? Red.) — apoi poftimã propositre! — Greco-orientalii inca totu cãm asia stau. Aici diliginti'a e mai multa, dar succesu nicidecãtu. Caus'a o lasu se o cerce altii.

Sperediã cã pe venitoriu vomu poté referi ce-va mai plautu; si pana acumu se audísera ce-va întreprinderi pentru o propunere mai energica, dar pana adã inca nu observãramu nici unu pasu spre inbunirea acestei stãri, si asia inca numai cu sperarea ne mãmãm.

Naseudu, 13. Octobre 1866.

Onorata Redactiune! In anulu curg. 1866, 14 Iuliu in nru. 15. alu „Sionului“ a aparutu din San-Georgiu o corespundintia subinsemnata cu liter'a P. Acést'a corespundintia óricumu vomu luã-o, (desi corespundintele P. nu vre a-o recunósce), a aruncatu asupr'a tenerului nostru gimnasiu o umbra compromitória. In nru 17, cu datulu 14 Augustu 1866, subscrisulu am aretatu neadeverulu aruncatu cu o taptica destulu de nesóvotita asupr'a gimnasiului si a profesoriloru. In nru 19 alu „Sionului“, cu datulu Naseudu 9. Septembre 1866, apare unu altu articlu, subinsemnatu cu liter'a P., ca replica la respunsulu meu susamintitu. De sine urmédia, cumca replic'a ascépta duplica. N'am placere inse spre multe dispute, voiú fã dara fôrte scurtu si câtu de precisu.

Intru un'a din dílele lui Septembre a. c. fiendu din partea reverendisimului d. vicariu si directoru gimnasiale, Gregoriu Moisilu, conchiamati toti profesorii gimnasiale la o scurta conferintia, rdsimulu d. directoru si-a esprimatu cu acést'a ocaziune o mare nemultiamire pentru articlulu aparutu din San-Georgiu. Intrebatu toti profesorii, de sciu ei cevasi cine ar fã corespundintele P. din San-Georgiu; seau cà dóra togm'a dintre profesori a fostu órecarele asia neintieleptu, (fiendu trei insi cu numele inceputoriu cu liter'a P.)? Dupa-ce si unulu si altulu a datu respunsu negativu, in fine d. profesoru gimnasiale Maccsimu Popu

1) Déca tempulu de adã n'ar pófti grigia neadormita si incordata pentru crescerea morala a junimeii, si déca corespundinti'a ast'a nu ne-ar fã venitú de la o mana stimata, n'o publicãmu; deórace nóue nici acumu nu ne vine se credemã o atare indolintia peccatósa despre pp. óo. respectivi. Asceptãmu dara deslucire. Red.

s'a datu pe faciã, cumca intru adevèru d. lui a fostu, carele a datu corespundinti'a amintita. Facundu in fiacare descoperirea acést'a a profesorelui M. P. o impresiune neplacuta, i-s'a reprobatu fapt'a, atãtu din partea rdsimului d. directoru, câtu si din partea profesoriloru.

Si intru adevèru altu cevasi nice se poté face, càce d. prof. Popu a gresitu calea. D. lui aveã detorintia, déca cum'va intru adevèru si observã cevasi defectu de mecanismu (?) la acestu institutu, ca atare, a-lu aduce mai antãiu in conferintiele profesorale lunarie spre discutare si indreptare, si nu indata a pasi in publicu cu elu. Disertatiunea domnului colega Popu, facuta ca esordiũ la inceputulu corespundintiei sale cu atãta oratoria maiestrita, nicedecumu nu-lu scusa. Eu sciu, cumca fiacare profesoriu are dintre cele mai importante si sacre detorintie, in órice modu a sprigionã prin o zelósã si intielépta aptivitate starea institutului de invetiamentu, in carele sierbesce; de observédia cele mai mici defecte, le aduce pre tapetu in respectivele conferintie invetiatoresci, ca astfeliu in cointielegere cu toti membrii acelu colegiu profesoralu defectele observate se se delaturedie. Inplinindu unu profesoriu acestea, si-implinesce o detorintia sacra, si-cunósce chiamarea si corespunde ei cu tóta acuratéti'a; nicedecãtu inse prin publicarea lorú in foi publice, mainainte de a cercã remediulu spre delaturarea lóru. Lasãmu D. Popu, incãtu vomu poté strainiloru defaimãrile! Acést'a apoi va fã mai buna maniera, decâtu aceea, spre carea te invétia teori'a D. Tale, cu carea intru atãta te laudi in corespundintiã-ti.

Asia între cele multe sofisme dici intru unu locu, cumca espresiunile D. Tale suntu asia intogmite, „cãtu numai acéla le póte luã asuprasi, carele seau cà si-vede prin ele atinsa vreo córda delicata, seau cà cércã ocaziune a-si versã veninulu, fóra de a cautã, déca are aceea locu aici ori ba“. Frumósã si intielépta teoriã! Dóra ai observatu D. Popu cevasi mecanismu in matematica, seau in traducerea paradigmelor magare? Apoi de erã togmã siguru despre aceea, cumca cu respunsulu meu amintitu la D. Ta, in casulu acést'a inca nu aveã locu asertiunea-ti veninósã. Eu sciu, cumca noi toti profesorii de la acestu institutu amu traitu, traimu si trebuie se traimu in concordia, consolidare si amicetia. Numai astfeliu póte prosperã si invetiamentulu. Apoi scii D. Ta D. Colega „exempla trahunt!“ Se nu dãmú dara locu nicedecumu zalusiei, carea contine spiritulu discordiei, ce sfasia popóre, eara corporatiunile le aduce intr'o stare neplacuta si periculósã. Eu prin respunsulu meu din 14 Aug. am defendatu védiã tenerului nostru gimnasiu incontr'a neadeverului; si acést'a se credi D. P., cà am facut'o cu intentiune buna, cu atãtu mai vertosu, càce scii D. Ta bine, cumca inca nice nu avem publicitatea receruta.

Dici, cà ai cetitu „cãrti metodice, cumu e a lui Kellner, I. Otto si Ohler, auctoritati inalte pe campulu instructiunei, si cumca nice in un'a n'ai aflatu vreo metoda practica, carea se sémene cu aceea, ce o numesce d. B. cea mai practica din câte cunóschemu; cutóteca din cartea lui Ohler editiunea prima a esitu numai 1861, eara cea mai nóua in 1867 etc. etc.“ Cumca ai cetitu D. P. amintitii auctori, bine ai facutu, càce prin cetitu si conversãri se evaluea omulu; eara cumca cuventele mele cumu tí-le esplici, nu me precepu. Lasãmu dar comentarea asertiuniloru mele cõlea mergundu in preambulare càtra Rebrisiórá, càce prin foi publice nu ne vomu ajunge scopulu. — Amintesci despre editiunea lui Ohler, ca despre „cea mai nóua din 1867.“ Cartea aceea trebuie se fia unu opu misteriosu, càce a nascutu inainte de vreme (!?).

Asertedi mai incolo, cumca „cu vorb'a respinge d. B. conferintiele invetiatoresci, in fapta inse le aprobédia etc.“ Dreptu ai D. Popu, cumca am fostu la o coferintia invetiatorésca normale, dar, scii d. Ta, numai ca marturia pe câte-va patrarie de óra. Apoi aceea nice o amintesci, cumca la aceea conferintia inca am fostu provocatu de rdsimulu d. vicariu. Cu tóte inse, cà

acumu cara vorbesci gresitu, nu esti consecvente corespundintiei D. Tale din San-Georgiu. Eu in respunsulu meu am disu ceva si mai multu. Cetesce deci dara mai cu atentiune atatu articolulu meu, catu si alu D. Tale; apoi te lauda, ca dora am trecut si eu in caldarea fusiunistoru impreuna cu D. Ta.

In fine amintesci, cumca ai fostu membru universitatii din Vien'a trei ani (firesce ca studente), dar n'ai auditu dicundu de „poftesce a respunde din dreptulu civilu, cambialu etc.“ La inalte scoli ai invetiati! Mo totu miru inse, cumu de la o univorsitate ai potutu invetiá asia bine interpretarea cuventelor intru unu intielesu asia uscatu, ma si sinistru, si nu alu lucrului. Aici mi se pare, ca zace „mechanismu“!

In fine finale cugetu, cumca am fostu acumu mai obiectivu, decatu subiectivu. Cu acest'a duplica actele se potu inrotula, prin urmare corespundintia o dechiaru de terminata; lasandu la intielectiunea preanonatului publicu cetitoriu, ca se judece¹⁾.

O. Baritiu.

Amvonulu.

Coruptinnea morala a tenerimei.

(predica pre serbatorea conceptiunei nepatate a preacuratei vergure Maria.)

„Bucura-te cea ce esti plina de charu!
Domnulu e cu tine, binecuventata esti
intre muieri“¹⁾. Luc. 1, 27.

Asta-di sierbesce s. maica baserica diu'a serbatorésca a nepatatei conceptiuni a preacuratei vergure Marie si preasante Nascatorie de Ddieu; pentrucà dupa credinti'a s. nostre baserici sufletulu preacuratei vergure Marie din minutulu, candu creatu de Ddieu s'a unitu cu trupulu ei, prin unu privilegiu deosebitu a lui Ddieu pentru meritele fiitorie ale lui I. Christosu a fostu infrumsetiatu cu charu santitoriu, scutitu si mantuitu de pat'a pecatului stramosiescu.

Credinti'a sa si-o intemeiédia s. maica baserica inainte de tote pre s. scriptura. Seau ce insemnédia altu ce-va cuventele rostite prin insu-si Ddieu dupa caderea omului celui d'antâiu spre blastemulu diavolului si a pecatului si spre mangaiarea intregului genu omenescu: „Neamicétia (vresímasia) voiu pune intre tine si intre muiere, intre sementi'a ta si a ei; acel'a va padí capulu teu si tu vei padí calcâiulu ei,“ (Genes. 3, 15.) decatu ca va se se nasca o muiere, preste carea blastemulu caditu asupr'a omenimei prin pecatulu lui Adamu necicandu va se domnésca? Seau cuventele cele bineventatorie ale solului ddiescu archangelulu Gavrilu, rostite càtra preacurat'a vergura: „Bucura-te cea ce esti plina de charu! Domnulu e cu tine, binecuventata esti intre muieri . . . Nu te teme Maria, ca ai aflatu charu la Domnulu, (Luc. c. 1. v. 28. 30.) nu dovedescu chiaru, ca Ddieu pre preacurat'a vergura Maria, ca pre fiitori'a maica a unui'a -nascutu fiului seu, a daruitu-o cu charu mai pre susu decatu pre celealalte fiice ale moritoriloru, adeca cu charulu nepatatei conceptiuni? — Acest'a a fostu credinti'a santei maice baserice si in tempurile vechi. Eata ce scriu presbiterii si diaconii din Achai'a in epistol'a despre patim'a apostolului Andrea: „Si fiendca din pamentu

nepatatu a fostu creatu omulu celu d'antâiu, a fostu de lipsa, ca din vergura nepatata se se nasca omulu celu deseversitu.“ Ear Origene, carele a viatiuitu in seclulu III., in omil'a a 3. face asemenare frumosa intre Parintele celu eternu si Mam'a cea pamentésca a lui Christosu: „N'are lipsa de parinte pamentescu, pentrucà are Parinte necoruptu in ceriu; n'are lipsa de mama cerésca, pentrucà are mama nepatata pre pamentu.“ Asemenea s. Epifaniu in seclulu V. vorbindu despre s. vergura dice: „Luandu afara pre Ddieu, e mai pre susu decatu toti; dedupa natu'a sa e mai frumosa decatu cherubimii si serafimii, . . . oie nepatata, carea a nascutu pre mnelusielulu Christosu“. (Oratio de laudib. s. Mariae virg. opp. t. II. pag. 293.) — Inse mintea cea santosa inca proptesce credinti'a nostra despre nepatata concepere a preacuratei vergure Marie. Cetimu in s. scriptura, ca apele Iordanului s'au opritu cu reverintia inaintea arcei din testamentulu vechiu; pentru-ce dar fienti'a de fačia cea maiestatica a atotpoternicului Fiiu ddiescu se nu póta oprí curgerea potopului pecatului stramosiescu, ca se nu se verse preste sufletulu preacuratei Maicei sale? Si déca imperatii pamenteni pre unii madulari ai cutarei familie i mantuescu desub pedéps'a vatemarei maiestaticé, nu s'a cuvenitu ma n'a trebuitu óre, ca Imperatulu cerescu pre maic'a Fiului seu se-o mantuésca de pedéps'a croita preste famili'a cea mare a omenimei pentru vatemarea marirei lui Ddieu? Óre nu s'a cuvenitu, ca sufletulu maicei, a carei'a sinu a portatu pre Mantuitoriulu lumei, se fia mantuitu de molulu pecatului stramosiescu?! —

Asia-i, asta-di e di de bucuria sufletésca pentru fiecare crestinu rescumperatu cu scumpu sangele Mantuitoriului n. I. Christosu; dar mai vertosu bucurati-ve voi teneriloru curati si nepatati la anima, sufletu si trupu, carii inca nu v'ati intinatu vestmentulu nevinovatiei vóstre celu scumpu in molulu desfrenariloru vécului, ca asta-di serbédia s. maica baserica conceptiunea nepatata a preacuratei vergure Marie, a carei'a Fiiu ddiescu a disu: „Fericiti cei curati la anima, ca acei'a voru vedé pre Ddieu.“ Pentru aceea, iubiti ascultatori crestini, ne vomu silí a adauge si noi cu pietatea nostra la marimea dílei de adi prin aceea, ca vomu recugetá: I. detorinti'a tenerimei, de a-si pastrá nepatata curatieni'a sufletului si a trupului; II. ca óre tenerimea vécului nostru pretiuesce ea nevinovatia animei?

I. Câtece ajunge omulu la cunoscinti'a de sine, neciodata trebue se uite, ca pórtá numele celu maretiu de omu, si ca ca atare are inalt'a chiamare de a se apropiá càtra Ddieu, a cui chipu si asemenare o pórtá; ear curatieni'a sufletului si a trupului lu-face pre omu demnu de numele maretiu ce lu-pórtá, fiendca prin aceea se apropia omulu mai cudeadinsulu càtra Ddieu; prin legatur'a nevinovatiei cea santa se unesce omulu cu Ddieu inca viatiuintu pre acestu pamentu, pentrucà dincolo de momentulu rece se se póta uní deseversitu cu isvorulu viatiei si a fericirei sale cei vecínice. Pentru aceea ne impune si Domnulu: „Fiti santi, ca santu sum eu Domnulu Ddieulu vostru.“ Lev. 19. Santieni'a viatiei o poftesce de la orísicare omu, prin urmare si de la tenerime numele si chiamarea de crestinu rescumperatu prin scumpu sangele Mantuitoriului n. I. Christosu, precumu apare din cuventele s. scripture: „Care ne-a iubitu pre noi si cu sangele seu ne-a spalatu de peccatele nostre.“ Apoc. 1, 5. Totu cuventulu adeverului eternu in ep. càtra Ebr. c. 9. ce altu ce-va pretinde de la noi, decatu curatieni'a sufletului, dicundu: „Cà deórace sangele tauriloru si

¹⁾ Ne pare bine, ca, precumu nice ne venia a crede, despre junile institute naseudene nu se adeveresce pecatulu, ce domnia cu puçini ani mainainte in patri'a nostra — dorere — mai pretotindeni. Fóra indoiéla tém'a de posibil'a lui reivire si prin scólele nostre a provocatu corespundintia domnului M. P.; cara grigi'a si admonitiunea, ca se ne ferim de cutare reu, socotimú ca nu merita probodiéla ei mai vertosu lauda. Red.

alu tiapiloru, si cenusi'a de juninca stropinda pre cei spurcati i santiesce spre curatieni'a trupului, cu câtu mai vertosu sangele lui Christosu, carele prin Spiritulu celu vecînicu s'a adusu pre sine fóra de prihana lui Ddieu, va curatî conscienti'a vóstra de faptele vóstre cele mórte, ca se sierbiti Ddieului celu viu? — Santieni'a viatiei cea nepatata singura ne póte nutri cu speranti'a temeinică, ca odinióra ochii nostri cei scaldati in lácremile suferintiei in acést'a vale a lácremiloru se-i pascemu intru privirea stralucirei marirei lui Ddieu; pentrucà: „Fericiti cei curati la anima, cà acei'a voru vedé pre Ddieu.“

Dar nu numai starea nostra de ómeni creati dupa chipulu si asemenearea lui Ddieu, detorinti'a de crestini spalati in scumpu sangele lui Christosu si speranti'a nemorirei vecînice; ci insa-si mintea cea sanetóta, patiani'a de tóte dîlele, si binele omului celu tempuranu dovedesce pre deplinu, cà viati'a cea nepatata e temeli'a indestulirei tempurane si fericirei eterne. I. a! se ne infaçiosiamu doi ómeni teneri, fia fetiori fia fete; unulu, carele si-a pastratu nevinovati'a sa in statulu cumu erá, candu a esítu din und'a cea curatítória a s. botediu; altulu, carele frumseti'a fientiei sale, flórea curatieniei inca candu abia a inceputu a impupí o-a vescu si calcatu in petióre. Omulu celu teneru nevescu inca de brum'a necuratienii stà inaintea nóstra in tóta maiestatea, cu carea a inbracatu Ddieu pre icón'a sa pre pamentu: ochii lui cei vigorosi ti-vorbescu sentiementele cele curate si fericitórie, cari locuescu in anim'a-i cruda; faci'a lui cea rumena ti-aréta frumseti'a lucrului maniloru lui Ddieu; pre fruntea lui cea senina locuesce virtutea nevinovatiiei cea liniscita si blanda; pasii lui cei vigorosi si vangiosi'a intregului trupu dovedescu, cà atare inca n'a alergatu in cararile cele lunecóse ale desfrenarei si nu si-a dejositu maiestatea fientiei sale inaintea idolului Baalu; tóta fienti'a omului teneru nevinovatu la anima ne infaçiosiedia pre omu ca pre cunun'a toturorur faptureloru lui Ddieu. — Acumu me iertati, i. a., ca se ve punu inaintea ochiloru si icón'a omului teneru desfrenatu. Statur'a lui e gârbósa, nu sub sarcin'a aniloru, de cari numera abia 22, ci sub jugulu celu apesatoriu alu tiranului pecatu; din ochii lui cei impainginati de céti'a pecatului suntu stinse radiele cele stralucite ale nevinovatiiei; faci'a lui cea gâlfeda pórtă urmele rusínatórie ale raneloru infipte sufletului si animei crestinesci prin sagét'a pecatului; fruntea lui o acoperu nuorii cei grei si intunecosi ai uritiunei viatiei; tóta faci'a lui e posomorita, pentrucà pecatulu necuratieniei schimosesce si cele mai nobile trasure; pasii lui lui cei tremurandi si trupulu lui celu storsu de medu'a viatiei ne punu inaintea ochiloru nu intr'atât'a unu individuu viu, câtu mai vertosu o fientia spaimentatória din cét'a mortiloru.

II. Acumu se recuetam, i. a., cà óre la radecin'a flórei nevinovatiiei sufletesci a tenerimei nóstre de ambe securile, dar mai vertosu a ficeloru romane, n'a inceputu a róde viermele celu veninosu alu necuratieniei si desfrenarei? — Inceputulu stricatiunei morale a fiacarui poporu este despretiuierea dátineloru celoru venerande si mai vertosu lapedarea portului strabunu. Câte se lápeda unu poporu de portulu celu simplu ereditu de la stramosi, deodata incepe a calcá in petióre si moravurile cele pie casnice si familiare ale strabuniloru sei; pentrucà portulu cutarui poporu e oclind'a moralitatii aceluasi. Porturile celea vechi strabune ale Romanului au avutu tipulu sentiului morale inca neinveninatu de

pecatele desfrenarei, pentrucà au desierbitu spre aperearea trupului incontr'a schimbàrilor elementeloru tempului intr'unu modu simplu dar cuviintiosu; pana candu porturile cele nóue au de tienta sternirea sensualitatii si a necuratieniei in anim'a tenerimei si vescu de florei celei scumpe a nevinovatiiei. Asia-i, Romancutiele nóstre au parasitu catrinti'a si alte imbracamente de tiesatura strabuna, si acumu se imbraca in vestmente de bumbacu, peru, seu metasa. Oh! nu sciti voi, i. a., cà ve cumperati pre banisiorii castigati prin venderea averei casnice recerute spre sustinerea familiei, seu castigate in sudórea cea crunta a faciiei vóstre cu sap'a si cu secere, in locu de vestmentele celea de casa trainice chartia de tergu, dar deodata ve cumperati pre bani si pierderea curatieniei sufletesci si trupesci, si lapedandu portulu moscenitu de la mamele vóstre ve lapedati si liniscea animei, a indestulirei pamentesci si a fericirei eterne? Voi facundu unu pasiu pre cararea civilisatiunei seu a desceptarei, ati inaintatu cu pasi rápedi si pre calea stricatiunei morale, pentrucà inpromutandu portulu celu pestritiu alu altoru popóre ati inpromutatu si desfrenulu moralu. Se sciti, cà de s'aru scolá osementele strabuniloru vostri, n'aru mai cunosce in voi pre Romanulu celu intregu la sufletu, trupu si moravuri. Voi clenodiele, cari vi le-au pastratu ei, adeca portulu si moravurile bune, seclii intregi printre amaru, necasu si gemendu sub jugulu apesarei, acele voi le aruncati de inuibati si prin primirea altoru porturi adaugeti numerulu natiuniloru straine, ear pre mam'a vóstra cea dulce o dejositi. Voi ve inbracati in vestmente, in cari se placeti lumei si nu ve ingrigiti a pastrá nepatatu vestmentulu celu curatu alu nevinovatiiei, in care singuru invescu poteti placé lui Ddieu si preacuratei vergure Marie, maicei lui Ddieu cei nepatate. Voi nu ve indestuliti cu frumseti'a daruita de Ddieu, ci ve comangiti cu rumenéle; pentrucà rosele cele puse decâtra natura, mam'a vóstra cea dulce, pre faciiele vóstre le-ati vendutu lumei pentru placerile celea desierte trecatórie. Voi sunteti mormenturi dealbite; pentrucà portati in sinurile vóstre osementele struncinate ale curatieniei vóstre sufletesci si trupesci, ucise prin man'a vóstra si a lumei cea sacrilega!

Tenerimea vécului nostru a uitatu ce díce Domnulu: „Se nu ve spurcati sufletele vóstre.“ Lev. c. 11. „Vei invetiá fii lui Israilu, se incungiuere necuratieni'a si se nu móra in spurcatiunile loru.“ Lev. c. 15. Pre o parte a tenerimei vécului nostru nu o póte desceptá din somnulu mortale alu desfrenarei neci lácremele maiceloru celoru inca adeveratu crestine, neci cuventulu lui Ddieu celu ca sabi'a cu dóue taisiuri póte patrunde in animele loru celea inpetrite; de lume nu li-e rusine, cà lumea e asemenea loru; de Ddieu nu se temu, pentrucà in necredinti'a loru nu voescu a si-duce aminte, neci de piedepsele infernale, cari le-a croitu Ddieu pecatosiloru celoru ce placu singuru lumei, precumu díce psalmistulu: „Pentrucà Domnulu va respí ósele acelor'a, carii placu ómeniloru;“ nu voescu a si-duce aminte neci de fericirea cea eterna nespusa, carea a gatitu-o Domnulu celoru ce ambl'a in cararile nevinovatiiei: „Si voi fi nepatatu cu elu si mi-va resplatí mie Domnulu dupa nevinovati'a mea, si dupa curatieni'a maniloru mele mi-va resplatí mie,“ psalmu 17. — Tenerimea nóstra nu si-tiene de mundria a pastrá flórea nevinovatiiei si a-o duce aceea inaintea altariului Domnului spre a-o inpletí in cunun'a, carea i va infrumsetiá fruntea cu ocasiunea primirei santului sacramentu alu cununie,

ci si-tiene de gloria trufasia a lapedá din sinulu seu liiulu celu curatu alu nevinovatiei. I. a. teneri! se sciti, cà iubirea lumei si a placeriloru lumesci ne despartiesce decàtra Ddieu si in lumea acést'a, cu atà'a mai vertosu in cea viitória. „Se nu iubiti lumea neci celea ce suntu intr'ins'a. Cine iubescce lumea, iubirea Tata-lui nu-i intr'insulu.“ S. Ioanu I. ep. c. 2. Prin viati'a necurata se spurca vasulu, in carele se revérsa celea siepte isvóre ale charuriloru ddiéesci prin siepte sacramente asiediate de Mantuitoriu n. I. Christosu spre santirea sufletului si trupului omenescu; se spurca baserie'a Spiritului s., carea e trupulu omului.

I. a.! Déca doriti voi a avé dile serine si pline de indestulire si pre acestu pamentu; si déca voiti, ca din florile nevinovatiei vóstre dincolo de mormentu se ve impletésca mirele celu cerescu cunun'a cea nevescedita a nemorirei, si cu aceea infrumsetiati se ve duca la nunt'a cerésca: padíti-ve sufletulu si trupulu nepatatu de molulu necuratieniei. Sciti voi, cà precurat'a vergura Mari'a e maic'a vóstra, si cà rogatiunile vóstre numai prin medilocirea maicei sante potu devení la audiulu Fiiului ei celui ddiescu; deci déca vreti a fi demni de partinirea maicei nepatate, pastrati-ve nepatatu vestmentulu celu frumosu alu nevinovatiei, cà numai si numai in acelasi imbracati va cunósce in voi Maic'a santa pre fiii sei, pre carii i-a incredintiatu Fiiulu restignitu pre cruce iubirei maicei, dicundu càtra Maic'a s.: „Eata Fiiulu teu!“ ear càtra s. Ioanu: „Fiiule eata Maic'a ta!“ — In urma i. a., ve rogu, ca dupa Ddieu alu doile locu se-lu cuprinda in animele vóstre celea fragede onórea si iubirea s. Maice nepatate; pentrucà celu ce nu onorédia si nu iubescce cu tóta ardórea sufletului seu pre s. Maica preacurata, nu póte venerá si iubi pre Fiiulu ei, si prin urmare se despóia pre sine de charurile, cari le vérsa Fiiulu lui Ddieu preste sufletele invapaiate de iubirea sa si a s. Maice preacurate. Scutulu vostru celu mai poternicu incontr'a sagetiloru desfrenarei vécului se ve fia anim'a s. Maice preacurate, de a carei'a iubire ve veti face vrednici singuru prin curatieni'a sufletului si a trupului vostru cea nepatata. Amin.

Alimpiu Barboloviciu,
preotu gr. u. romanu.

Literatura.

„Istori'a besericéscá“ scrisa de br. A. Siaguna.

(urmare.)

Vorbindu preasant'a sa in istori'a din disputa tom. II. pag. 1. §. 1. despre nevalirile Turciloru spre a nimici imperati'a grecésca si despre conciliulu de la Ferrara si Florenti'a, scrie acestea: „*Togmai in vremea acést'a a fostu la Rom'a pap'a Eugenie VI., carele fiendu vatematu prin saborulu de la Basen (I) . . . a chiamatu saboru la Ferrara la a. 1437, carele la Florenti'a s'a continuatu si s'a severésitu; pap'a Eugenie VI. n'a avutu altu cugetu cu acestu saboru scl.*“ — La acestu pasagiu observediu, cumca e cu gresiéla pusu Eugeniu VI., pentrucà nu Eugeniu VI. ci Eugeniu IV. pontificele romanu a chiamatu conciliulu la Ferrara, de unde l'a stramutatu la Florenti'a totu acestu pontifice, precumu este cunoscutu fóra multa demustrare. —

La pag. 2. si 3. tom. II. §. 1. vorbindu despre conciliulu florentinu, preas. sa aserédia urmatóriele: *Si asia*

in siedintiele de la 18 pana la a 25., la care n'a luat parte Marcu metropolitulu Efesuhui, s'a otaritu: 1) ca in simbolulu de la Nice'a se se adauga „si de la Fiiulu;“ 2) in amendóue beserici se se intrebuntiedie dupa obiceiulu vechiu atátu paneu dospita, câtu si nedospita; 3) a crede in foculu curatitoriu; 4) a precunósce pote-rea papei asupr'a besericei intregi. Fiendca inse invoirea acést'a s'a facutu numai din partea imperatului Ioanu Paleologulu si a unor'u preapuçini archierei in nedejde, cà si cialalti, cari faceá partea cea mai mare si mai invetiata, se voru invoi in aceea, pentru aceea nu a avutu neci o statornicia.“ — Precumu se vede din acestea asertiuni, preas. sa crede a.) cà Marcu Efesinulu nu ar fi fostu de façia in siedintiele conciliului florentinu inccpendu de la a 18. pana la siedinti'a 25.; b.) cà conciliulu florentinu finalminte ar fi otaritu, cumca in simbolulu de la Nice'a se se adauga „si de la Fiiulu“; c.) cà conciliulu acést'a cara finalminte ar fi decisu a crede in foculu curatitoriu; d.) cà partea cea mai mare a conciliului florentinu din 1439 nu s'ar fi invoitu la conclusele acestui saboru finalminte aduse, ci cà in concil. de la Florenti'a nu s'ar fi facutu unire intre beseric'a resariténa si cea apusana, dupacumu aserédia si la pag. 2. tom. II. §. 1., unde asia scrie: „*Inca neci la Florenti'a nu s'a potutu ajunge complanarea lucrului.*“

Incontr'a acestei credintie eronee intarescu urmatóriele adevaturi:

1.) Cumca Marcu Efesinulu in siedintiele conciliului florentinu de la a 18. siedintia pana la a 23. in adevuru a luat parte la siedintiele conciliului, dupacumu se scie desiguru din istori'a conciliului florentinu, carea la pag. 190, 208, 210, 262, 283 si 304 ne spunc, cà Marcu Efesanulu a vorbitu in siedintiele de la 18. pana la 23., precumu si in cari s'au tienutu dupa a 25. siedintia.

2.) Cumca e falsu, cà in siedintiele conciliului florentinu s'ar fi decisu finalminte, ca in simbolulu de la Nice'a se se adauga „si de la Fiiulu“, pentrucà acést'a nu s'a otaritu, fiindca cuventele „si de la Fiiulu“ au fostu puse in simbolu mainainte de conc. flor.; ci finalminte s'a decisu aceea, cumca cuventele „si de la Fiiulu“ liberu si ratiionalmente s'au pusu in simbolu pentru lamurirea adevurului, postindu acést'a lips'a urginta.

3.) Cumca e falsu, cà conc. florent. finalminte ar fi decisu „a crede in foculu curatitoriu“, pentrucà acestu conciliu finalminte nu a decisu nici acést'a, ci cà sufletele acclor'a, cari au moritu inainte de a face destulu prin fruptele pocaintiei pentru pecate, se curatiescu prin piedepsele locului curatitoriu; despre carele nu s'a decisu, cumca ar stá in ce-va focu.

4.) Cumca in urma e falsu si aceea, cà numai puçinei archierei s'aru fi invoitu la decretule conciliului flor. finalminte aduse, si cà in acestu saboru nu s'ar fi facutu unire intre beseric'a resariténa si cea apusana; pentrucà in conc. memoratu afara de Marcu Efesanulu toti membrii conciliului, toti represintantii cei de façia ai besericei resaritene si acelei apusane s'au invoitu la decretule conciliului finalminte aduse si s'au unitu in punctele de controversiune. Despre acestu adevuru ne convingu urmatóriele: a.) Decretulu conciliului flor. compusu despre unirea facuta in 1439 intre beseric'a res. si cea apus., care decretu mai totu tradusu in limb'a romana suna precumu urmédia:

„Eugeniu episcopulu, sierbulu sierbiloru lui Ddieu. Spre memori'a perpetua a lucrului. Cu invoirea preamatului nostru fiu Ioanu Paleologulu imp. Romaniloru, a deputatiloru, a patriarchiloru, a domniloru fratiloru

nostrî si cu a toturorù represintantilorù besericeî grecescei.

„Bucurati“ ve ceriuri si se salte pamentulu, pentruçã s'a luatù din midîlocu parietele, carele despartîã beseric'a cea apusana si cea orientala, si s'a reintorsu pacea si unirea între noi, I. Christosu pétr'a anghiulara cu cea mai tare legatura a amorului si a pazei ambele beserici intrunindu-le si inpreunandu-le, si tienendu-le cu perpetu'a legatura a unitatei; dupa negr'a cea multa de gele si dupa nóptea cea mare întuneçosa a vechiei neuniri a sositu lumin'a cea frumosa a unirei dorite. Se se bucare si mam'a beserica, carea pre fiii sei, pana acumu între sine neunîti, acumu i vede reintorsi la unire si la pace; acea mama, carea mainainte cu amaru plangeã pentru despartîrea acelor'a, cu bucurîã nespusa pentru minunat'a lorù unire se dee multiamire Ddieu-lui celui potinte. Se se bucare toti crestiniî in tôte locarile pe rotogolulu pamentului si mamei beserici catolice se i poftesca bine; cãci eaca parinti apusani si resariteni dupa fórte lungu tempu alu despartîrei si a neunirei, espunendu-se pericleloru pre uscatu si pre mare, invingundu tôte greutãtîle cu dorulu unirei, pentru renouirea vechiei legature a iubirei voiosi si iute au venitu la acestu s. conciliu ecumenicu, si in dorinti'a lorù nu s'au insielatu; cã dupa multa si fórte ostenitiõsa cercare in urma prin îndurarea Spiritului santu au ajunsu unirea cea fórte dorita si preasanta. Cine dara póte aduce multiamita demna potintelui Ddieu pentru acestea binefaceri? Cine nu se va mirã de multimea acestei îndurãri ddieescei? Ce anima de fieru ar fi aceea, carea nu s'ar mistcã de marirea bunatãtii ddieescei? Acestea suntù lucruri ddieescei, nu inventiuni ale infirmitãtii omenescei, si pentru aceea cu veneratiune santa trebue a le primî marindu pre Domnedieu; tîe lauda, tîe marire, tîe multiamita, Christõse, funtan'a îndurariloru, carele atãt'a bine ai adusu miresei tale besericeî catolice si in generatiunea nõstra ai aretatù minunile bunatãtii tale, ca toti se vestesca miraverele tale; cã nõue Ddieu ne-a inpartîtu mare bunu cerescu, cu ochii nostri vedemu ce multi tare au doritu se veda si nu au potutu vedé. Latiniî si Grecii adunandu-se la acestu s. conciliu ecum., cu multu studiù au lucratu între sine, ca între altele si articlulu despre divin'a purcedere a Spiritului s. cu cea mai mare diligintia si cu cercetare continua se se esaminedie; s'au adusu inainte testimonie din s. scriptura si mai multe locuri din ss. parinti apuseni si resariteni, dintre cari unii dîcu, cã Spiritulu s. purcede de la Tata-lu si de la Fiiulu, eara altii, cã de la Tata-lu prin Fiiulu purcede, dara sub cuvente diverse totu aceea doctrina au esprimatù toti, . . . dupa-ce din acestea tôte unulu si acelasi întielesu alu adeverulu ese afara, in urma s'au unitu ambe partile, si cu unu glasu si cu o anima s'au invoitu la mai indiosu scris'a santa, de Ddieu amabila unire.

„Asiadara in numele s. Treime, a Tata-lui Fiiului si Spiritului s., cu invoirea acestui s. conciliu univèrsale florentinu detiermurimu, ca acestu adeveru alu credintiei toti crestiniî se-lu primesca, se-lu creða si asia toti se marturisesca: cã Spiritulu s. e din vecia de la Tata-lu si de la Fiiulu, esistinti'a sa o are de-la Tata-lu, si de la Fiiulu, si de la amendoi ca din unu principiu si unica suflare purcede; dechiarãmu cã aceea, ce ss. parinti si doctori dîcu, „de la Tata-lu prin Fiiulu a purcede Spiritulu s.“, tientedia la acelu întielesu, ca prin aceea se se intieléga, cã si Fiiulu ca si Tata-lu dupa Greci e caus'a, eara dupa Latini e principiu lu subsistin-

tiei Spiritului s.; si fiendca tôte, câte le are Tata-lu, acest'a Fiiului seu unui-nascutu nascundu-lu le-a datu, afara de a fi tata, acéstasi, cã Spiritulu s. purcede de la Fiiulu, din vecia o are de la Tata-lu, de la carele eara din vecia s'a nascutu. Mai detiermurimu inca, cã esplacatiunea cuventelorù „si de la Fiiulu“ s'a pusu in simbolu liberu si ratiu nalminte, fiendu atunci lipsa pentru lamurirea adeverului. — Detiermurimu mai incolo, cã paneazi ma veri pane dospita de grãu cu dreptu se întrebuintiedia la prefacerea trupului lui Christosu, si pretii fiacare au se întrebuintiedie un'a din dóue, dupa datin'a besericeî sale apusene ori resaritene. — Mai incolo, deca cei adeveratu pocaiti au moritu in iubirea lui Ddieu inainte de ce aru fi facutu destulu prin demne frupte ale pocaintiei pentru pecatele facute cu fapt'a ori cu negligintia, sufletele acelor'a dupa mórte se voru curatî prin piedepsele locului curatitoriu, si cã pentru usiorareã astorfeliu de piedepse le folosescu acelor'a ajutõriele credintiosiloru celoru vii, precumu suntù sacrificiele liturgiei, rogatiunile, pomenele, si alte fapte bune, cari credintiosii s'au indatinatu pentru altii a-le face dupa ronduié'la besericeî; eara sufletele acelor'a, cari dupa primirea boteziului nu si-au maculatu sufletulu cu nici unu pecatu de mórte, precumu si ale acelor'a, carii dupa macul'a peccatului contrasa, seau traindu seau dupa mórte s'au curatîtu, indata se primescu in ceriu si vedu curatu pre unulu Ddieu in trei façie (persõne), unulu mai deplinu decãtu altulu, dupacumu li-au fostu si meritele; inse sufletele acelor'a, cari au moritu in pecatu de mórte seau singuru in celu stramosiescu, se cobõra oblu in iadu, unde se voru piedepsi cu piedepse neasemeni. — Mai incolo detiermurimu, cã santulu scaunu apostolicescu si pontificele romanu are preste totu rotogolulu pamentului primatulu, si cã pontificele romanu e sucesoriulu fericitului Petru principelui apostoliloru, si vicariulu adeveratu a lui Christosu, si capulu întregei besericeî, si a toturorù crestiniloru parinte si magistru; si cã lui in fericitului Petru de la Isusu Christosu Domnulu nostru s'a datu potere deplina de a pasce, de a gubernã si de a domni, dupacumu se afla in lucrarile concilielorù ecumenice si in santele canõne. — Renouindu afara de acestea ordinea asediata in canõne pentru ceialalti venerati patriarhi, detiermurimu, ca patriarchulu constantinopolitanu se fia alu 2. dupa preasantitulu pontifice romanu; alu 3. se fia alesandrinenu; eara alu 4. antiochianulu, si alu 5. ierusalimitenu, remanendu neatinse privilegiele si drepturile lorù. — Datu in Florenti'a in siedinti'a publica sinodala in beserica cea mare solemnu tienuta, in anulu intruparei Domnului 1439, 9 Iuliu, alu pontificatului nostru anulu alu nõuelea.

La acestu decretu toti membrii conciliului s'au invoitu si toti cei de façia l'au subscrisu, afara de Marcu Efsanulu. Acelasi decretu alu unirei s'a scrisu in dóue limbe, in limb'a latina si in cea grecesca; la conclusele scrise in limb'a latina s'au subscrisu pontificele romanu Eugeniu IV., Ioanu Paleologulu imperatulu Romaniloru, cardinalii, patriarhii, si represintantii de façia ai besericeî resaritene si apusene; eara la otarirea cea grecesca s'au subscrisu urmatorii: Ioanu Paleologulu, intru Christosu Ddieu credintiosulu imperatu si autocratulu Romeiloru; Antoniu, metropolitulu Eracliei si primariulu alu Edeseniloru si archiereu a tóta Traci'a si Macedoni'a si delegatulu preasantitului Filoteu patriarchului scaunului apostolescu de la Alexandri'a; Gregoriu, ieromonachu protosincelu spiritualu, delegatulu preasantitului patriarchu alu scaunu-

lui apostolescu de la Alesandri'a, alu domnului Filoteu; Isidoru, metropolitulu Chioviei si a tóta Rusi'a, delegatulu scaunului apostolescu alu preafericitului patriarhu de la Antióchi'a, alu domnului Doroteu; Dositeu, metropolitu de la Mononbasi'a, delegatulu scaunului apostolescu alu preas. patriarhu de la Ierusalimu, alu domnului Ioachimu . . . Metrofanu, metropolitulu Ciscului; Doroteu, metropolitulu Trapezuntului; Visarionu, arhiepiscopulu Niceei; Macariu metropolitulu Nicomediei; Ignatiu metropolitulu Ternoviei; Doroteu metropolitulu Mitilenei; Damianu metropolitulu Moldo-Romaniei; Ioasavu metropolitulu Amasiei; Natanailu metropolitulu Rodului si alu Cicladeloru; Calistu metropolitulu Distrenului; Genadiu metropolitulu Ganei. Mateiu metropolitulu Dranului; Sofroniu metropolitulu Anchialului; Teodoru Csantopulu, mare scevofilace diaconu; Michailu Balsamon, cartofilace archidiaconu; Silvestru Siropulu, mare eclesiarchu; Georgiu Capadocsu, diaconu.

(va urmá.)

Gavrila Popu,
canonicu.

Ochire prin lumea politica

(din 15—30 Noembre.)

Cronica interna. Desbaterile dietali sunt in deplina curgere in tóte tieretele si provincieele imperiului, afara de seuitat'a Transilvania. — In provincieele slavo-germane deputatii germ. se opintescu a aruncá de se póte din siea pre ministrulu Belcredi, dechiarandu-se pretotindeni in contr'a sistarei constitutiunei din 26 Fauru 1861, si prin urmare pentru acést'a; unii apoi mai cochetédia câte unu picu si cu Pest'a. Altmintrea durat'a dieteloru acestor'a se pare cá va fi scurta si nu preamomentósa, afara cá deputatii slavo-germani se folosescu de ocaziune spre a se respicá asupr'a starei presinte a monarchiei si a indegetá nenumeratele rele de vindecatu. — Diet'a pestana, in carea partit'a deák-iana si adi precumpanesce, decise a respunde la rescriptulu regescu prin o adresa, in carea firesce se va intóná denou necesitatea restituirii constitutiunei in intregum; totodata se va pertractá mai departe si asupr'a defigerei afaceriloru comuni, aducundu-se proieptulu subcomisiunei de 15 inaintea comisiunei de 67 si in urma inaintea casei. — Deputatiunea Baritiu-Ratiu avú sórtea congresului proieptatu amu-i unu anu. Dorerosu lucru!

Cronica esterna. Polic'a esterna pausédia. Totu ce destépta ce-va interesu, e Rom'a, Mecsiculu si Egiptulu. — In Rom'a se ascépta venirea imperatesei Eugeni'a, óresicumu ca o garantia, cá conventiunea din Septembrie se va executá cu sinceritate, prin urmare cá remasítiele fostului statu papalu nu se voru incorporá si ele regatului italianu. Dealteparte e curiosu a vedé, cumu ambiia care de care dintre potentatii acatolici (Angli'a, Prusi'a, ba chiaru si Rusi'a) santului parinte la casu de peratirea Romei ospitalitatea tiereloru sale. — In Mecsicu dram'a noului imperiu pare cá se apropia de capetu. — In Alesandri'a viceregele Egiptului surprinse lumea cu o consitutiune croita europenesce pre sém'a moslemiloru. — Dealtmintrea pretotindeni pregatiri si eara pregatiri resbelice pentru primavéra.

Varietati.

Archiepiscopulu r. c. din Zagrab'a, cardinalulu Haulik, daru pre sém'a academiei sudslavice 10.000 fl. v. a. Asemenea a mai conferitu la numit'a academia si unu rabinu eara 10.000 fl. v. a. Si noi Romanii se nu ne indemnámu óre a face aceea, ce face'o mana de Croati, va-se-dica abia unu milionu, si dincontra se nu ne in-tristámu, candu vedemu, cá la noi se mai afla si desmentatori? ! . . .

Unu corespundinte alu „Gazetei Tr.“ scrie, cá d. ministru alu culteloru din Romani'a a decisu, a conchiamá pre membrii asociatiunei lit. din Bucuresci pre lun'a lui Maiu. Noi inca suntemu cu „G. Tr.“ de aceea parere, cá terminulu convenirei este mai nimeritu pre lun'a lui Augustu, cáci numai asia voru poté luá parte la aceea asociatiune unii membri, ce la noi ocupa locuri de profesori.

Adunarea generala a asociatiunei rom. aradane se va tiené la Aradulu vechiu in $15/27$ Decembre, la care serbare natiunala directiunea invita pre toti acei'a, caror'a le jace la anima inaintarea culturai poporului romanu.

Repausat'a in Domnulu Mari'a Radovits, veduv'a lui Georgiu Farkas din Beiusiu, lasá in testamentulu seu urmatoriele Iegategie: I. Spre inmarirea capitalului seminarului domesticu oradanu 2100 fl. v. a. II. Ca fundatiune gimnasiului romanu din Beiusiu 2100 fl. v. a. III. Pentru acoperirea speseloru normale din Beiusiu 126 fl. v. a. IV. Pentru inpartirea egala intre cele 4 beserici din Beiusiu 420 fl. v. a. V. Claustrului de calugheritie din Oradea-mare 210 fl. v. a. VI. Besericeloru gr. c. din Petranj, Pocol'a, Ivanisiu, Fizisiu, si Síncoiosiu 625 fl. v. a. VII. Besericei gr. c. locale pentru vestminte sacre 450 fl. Sum'a 6121 fl. v. a. — Fia-i repausulu linu si memori'a binecuventata in eternu!

Ilustritatea sa episcopulu Lugosiului, dr. Alesandru Dobr'a, a emisu in 25. Octobree unu cerculariu, in carele provóca preotítea eparchiei sale la celebrarea unui parastasu solemnu, impreunatu cu liturgia, pentru sufletulu repausatului primate alu Ungariei, carele a fostu unu patronu si binefacatoriu marinosu alu eparchiei lugosiane si preste totu alu provinciei ierarchice gr. c. romane.

Din Blasiu ni-se scrie ca siguru, cá cu inceputulu anului venitoriu va aparé acolo o fóia administrativa-besericésca sub redactiunea m. on. d. dr. Ioanu Bobu.

Fiendu determinati a continuá cu ajutorulu lui Ddieu si pre anulu 1867 publicarea „Sionului rom.“ totu in spiritulu si cu modalitátele de pana acumu, ne luámu voia a apelá cu totu respectula la caldurós'a partinire a onoratului publicu, rogandu-ne cu reverintia, ca prenumarile se ni se spedeie celu multu pana in finea lui Decembre c. n., pentrucá se ne scimu orientá in privint'a numerului si se potemu crutiá spelele pentru tiparirea de esemplarie de prisosu.

Esemplarie — cu exceptiunea numerului 1. din a. c. — complete avemu in abundantia.

Post'a redactiunei. P. t. domniloru: I. I. in Ulpi'a traiana. Tí-se tramite. Reclamárele se facu in epistole nefrancate si nesigilate, seriendu numai pre coperta „Reclamatíune de diurnalu“ (Zeitung-Reclamation.) — I. M. in Naseudu. Aibi bunetate, tramite-ne formulariele si pentru celealalte dóue obiepte, numai nu tare lungi, ca se le potemu publicá deodata, de s'ar poté inca in numerulu viitoriu.